

Alkotásokra megvan a tere. A polgárisodás Magyarországon is végbement. A kiegyezés által megteremtett nyugalmi állapotot gyors átalakulás és fejlődés követi, a magyar gazdasági élet alapja ugyan továbbra is a mezőgazdaság, de az ipar és kereskedelem gyorsan bontakozik ki az 1867 előtt fennálló kezdetleges állapotokból. A tőkeképződés is kezd megindulni. Ez a kor az, amelyet jellemzően Ferenc József korának szoktunk nevezni, mely nálunk épp úgy, mint a külföldön, a virágzó polgári korszakot jelenti. E korszak polgári társadalmának megvannak már a kulturális igényei. A kulturális igényeknek a nemzetgazdasági érdekekkel összeegyeztetetten történő kielégíthetése végett alakítja meg Trefort már galambósz fejjel és a Művészegyesület alapítására vonatkozó visszaemlékezéseinek bátorító hatása alatt 1885-ben az Iparművészeti Társulatot.

Trefort az első volt azok között, kik a nyugat

kultúráját idehozták az új életre ébredt Magyarországra. Politikájában meggyőződése volt, miként azt többször is kijelentette, „hogy nekünk mindig nyugat felé kell gravitálnunk, mert csak a nyugati világra támaszkodva élhetünk“. E témával foglalkozva egyik akadémiai megnyitó beszédében bővebben is kifejti álláspontját s a történelmi adatok sorával bizonyítja, „hogy Magyarország mindig akkor volt a legjobb helyzetben, mikor szerepét ekként fogta fel“.

De mikor a nyugatot vette például, a magyar multról sem feledkezett meg. Egyik szép bizonyossága ennek a műemléktörvénye, mellyel több nyugati államot, így a szomszéd Ausztriát is megelőzte.

Nekünk is az ő útját kell követnünk; folytonosan figyelemmel kísérve a nyugati fejlődést, annak eredményeit asszimilálva, a nemzeti hagyományok alapján magyar lelkünk sugallata szerint kell továbbfejleszteni iparművészetünket.

MŰVÉSZETÜNK HIVATÁSA

Írta: DR. UGRON GÁBOR v. b. t. t.,

ny. belügyminiszter, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnöke

Valahányszor utam a Nemzeti Múzeum előtt visz el, ráeszmélek arra, hogy nincs olyan épületünk, mely annyi méltósággal, nyíltsággal és oly messzehallatszóan fejezné ki Magyarország nagy reformkorszakát, Kossuth, Széchenyi és Petőfi szellemének aranyéveit, mint ez az épületünk. Belseje, lépesőinek párkánya, még kertje is telve van a legnemesebb emlékekkel. Minden kövéről, márványáról, boltozatfívről a klasszicizmus éreces hangja zeng felénk, gróf Széchenyi Ferenc mecénás alakjától Pulszky Ferenc finom, rómaiás arcvonásáig.

Akkor, mikor más nemzetek csak hatalmas épületkolosszusokkal, Pantheonokkal, Walhallákkal és egyéb építészeti felkiáltójelekkel tudták hőskorukat kifejezni, a mi szerény és buzgó Pollák Mihályunk a legegyszerűbb formák közt és a legolcsóbb anyagokkal építette meg a tudománynak és művészetnek e klasszikus házát. Ez a nemes oszlopsor, a remekül tagolt épülettömeg, a csendes felemelkedést jelentő lépcsőzet mind azzal a néma fenséggel szól hozzánk, mely a nagy államférfiak beszédeiből és a Berzsenyi—Vörösmarty korszak költőinek klasszikus verssoráiból tör elő.

Ha elgondoljuk, hogy miért tudta éppen a fekete magyarmentés táblabíró-korszak olyan tömör fogalmazásban kifejezni az ő lelkét épületekben, tereken, városrészleteken, mint a Múzeum, a belváros, a belső Lipótváros, a Vár legapróbb formáin is, akkor nem juthatunk más megoldásra, mint arra, hogy erőteljes stílusakarata volt. A függetlenségre

törekvő dunai állam a polgárosuló fővárossal együtt szívta magába a nyugati eszméket és a maga életének természetes formáiba igyekezett őket beolvasztani. Egy éremgyűjtemény, egy szökőkút, egy kép, egy iparművészeti kiállítás éppen olyan fontos közügye volt a nemzet kultúrájának, mint valamely új hajózási kérdés, vagy takarékpénztár a gazdasági törekvéseinek.

A művészet közügy volt. Ezt is eltanulták a klasszicizmus nagy tanítómestereitől, az olasz renaissance apró államaitól, ahol mecénások, kereskedők, polgárok gyakran együtt érlelték meg egy templom vagy köztér összefüggő képét. Ilyesféle lezárt, nyugodt közhangulata volt a régi Pest-Buda egész bensőséges kultúrájának.

Nem volt állami művészetpártolás, mert a társadalom a maga szerény kereteiben még ezt a funkciót is elvégezte. A festők, Barabás, Borsos és társaik arképekben örökítették meg a kor nagyjait, szépeit és polgárait. A szobrászok egy-egy új térbe komponálták emlékszobraikat vagy egy ház falára vagy udvarára tették le hódolatukat a görög múzsáknak. Iparművészet? Az is volt, de nem ennek a szónak mai értelmében. Inkább ízléses mesterművek voltak, jeles műhelyi munkák, egyéniség-hajszolás nélkül, dogmáktól mentesen.

A Fővárosi Múzeumban egész sereg bútor, zongora Déryné ifiasszony remekbekészült selyemviganói mutatják, hogy a finom műiparnak e korból való termékein mennyire keresetlenül érvényesült a

szépség. Szentpéterinek, Gierglnek egy-egy régi ezüstkannájáért mesébeillő árat fizetnek a gyűjtők, mert a multszázadi ötvösségnek e két jeles képviselője, mesterségbeli ízlése vetélkedett a legjobb angol és francia ezüstművesekkel. És hogy a könyvnyomtatók itt már száz évvel ezelőtt milyen szép cégkártyákat, báli meghívókat, táncrendeket, dohányesomagecimeket készítettek, arra is rengeteg példát találni múzeumainkban. Mindezekben a dolgokban sem az állami irányítás, sem a közhatósági iskolázás, sem semmiféle kormányzati művészetpártolás nem érvényesült, egyesegyedül a céheknek még elevenen élő böles szabályai vagy hagyományai éreztették hatásukat. Szűkösek voltak a viszonyok, kevés volt a napoleoni háborúk után a pénz, de azért a mesterember becsülete nagy volt és meglehetősen keresett volt a jó portéka. A híres Steindl Ferenc asztalos biedermeier bútorainak egyik legkiválóbb mestere a múlt század negyvenes éveiben 50—60 legénnyel dolgozott az ő Király utcai asztalosműhelyében. És minden asztala, széke a becsületes műhelyi munka vasfegyelmének bélyegét viselte.

Mindez megváltozott a múlt század második felében, amikor a tőkéstermelés és a versenyszabadság sorra leszedte a céhvilág erkölcsi és szépészeti kötöttségeit a műhelyi munkákról. Az 1851-i londoni kiállítástól csaknem napjainkig örökös a panasz, mely az eliparosodott országok tömegművészetének hanyatlásáról szól. Hozzájárult még az ipari művészetpártoló rétegek, főnemesek és polgárság lassú sorvadása, úgy hogy az egyetlen központi erő, melyből még a művészetek és műhelyek sugárzó energiájukat meríthették, az állami hatalom volt.

Nem hatalmi vágy tette tehát szükségessé az állami képzőművészeti támogatást, iskolák, ösztöndíjak, megbízások rendszerét, bel- és külföldi kiállítások rendezését, hanem az a kényszerítő ok, mely a régi szerkezet helyett új összefogó erőt követelt. S hozzá az iparművészet — még talán erősebben, mint a képzőművészet — kifelé a magyar állami élet öntudatának kifejezője lett. A sok külföldi kiállításon magyar falak, kapuk, udvarok és mindezek művészi tartozékai hangosan hirdették államunk szuverén életét s népünk sajátos színeit. A múlt században független kultúránk, a

jelenben szét nem darabolható egységünk hirdetőivé lettek.

Am a sokféle művészeti intézmény szétágazó hálózatával nehézkessé tette a művészetpolitikai irányítást. Ez a felismerés vezetett egy olyan központi szervezet életrehívásához, mint a nemrég alakult Országos Irodalmi és Művészeti Tanács. Helyenkint — s főleg a művészi szabadság jogos félelemérzéséből — bizonyos ellenzés fogadta ezt a merőben ideális elgondolást. Mint irodalmi és művészeti ügyekben a kormány tanácsadó és véleményező szerve, ennek az intézménynek szinte közvetítő szerepe van az alkotó, tevékeny magyar irodalmi művészeti élet, valamint a kormányhatóság állami intenciói közt. A művészetnek minden ágára kiterjeszkedik figyelme és pályázatok, vásárlások, vállalkozások, kiállítások rendezése, oktatási kérdések, jelentős művészeti alkotások elhelyezése, megóvása mind az ő szemhatárához tartoznak. Ezekben a kérdésekben eljár vagy véleményt ad a kultuszminiszternek, esetleg más minisztereknek is. De fontos ebben a jogkörben az, hogy a szóbanforgó tanács nemesak felszólításra ad véleményt vagy javaslatot a kormányzatnak, hanem saját kezdeményezéséből is megteheti ezt, amikor szükségesnek tartja.

Azt, ami irodalmunkban s művészeti alkotásaink területén a belföldi terjesztés vagy a külfölddel való megismertetés céljából szükséges, a most létesített széleskörű tanács a rendelet értelmében szintén érvényre juttatja, akár felsőbb óhajtasra, akár spontán elhatározásból. Másszóval: a legmagasabb, legértékesebb művészeti propaganda, a magyar művészetnek elismertetése itthon és külföldön szintén az ő hatáskörébe tartozik.

Művészetünk hivatását a nemzeti kultúra fölényes és verhetetlen hirdetésében látta e megcsónkított ország minden eddigi kultúrpolitikusa. De éppen 50 évvel ezelőtt az első felismerője ennek a szebb idők nagy centralista minisztere, Trefort Ágoston volt. Mikor méceset gyujtunk az Iparművészeti Társulat e nagy alapítójának az emléke előtt, ne felejtkezzünk meg az ő vezérgondolatáról sem, mely a művészet ipari hivatását összefonta az állami öncélúság gondolatával. A művészi szabadságot pedig az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácstól ne féltse senki.

RÁTH—RADISICS—GYÖRGYI (A MAGYAR IPARMŰVÉSZET ÚJJÁSZERVEZŐI)

Írta: Dr. CZAKÓ ELEMÉR ny. államtitkár

A magyar művelődésnek egyik legérdekesebb fejezete az, ahogyan a mostani iparművészetünk életre éledni kezd.

Virágzását nem kollektív gondolat vagy közszükséglet hozza létre, hanem úgyszólván néhány lelkesedő ember elméleti elgondolása és apostoli buzgalma.

Már Kossuth Lajos óta a társadalmi és hivatalos világ állandóan a h o n i i p a r megnevesítésére

törekszik. Trefort állásfoglalásától kezdve ugyanez, m ű v é s z i i p a r címen, még határozottabb formát ölt. Végre aztán, az ezredéves kiállítás után, intézményes biztosítékot is nyer. A közszemlére kitett történelmi kincsek szépségei annyira átfűtik a nemzeti köztudatot, hogy a művészet és az ipar összeházasításának eszméje, m a g y a r i p a r m ű v é s z e t néven, szinte romantikus rohamozással halad előre.